

Lovforslag nr. L 70. Fremsat den 11. november 1980 af undervisningsministeren

Forslag

til

Lov om ændring af lov om gymnasieskoler og studenterkursus

§ 1

I lov om gymnasieskoler og studenterkursus, jfr. lovbekendtgørelse nr. 370 af 28. juni 1977, som ændret ved lov nr. 220 af 23. maj 1979 affattes § 16 således:

»§ 16. Ansættelse som adjunkt, lektor eller rektor ved en gymnasieskole eller et studenterkursus er betinget af, at den pågældende inden for gymnasiets fagrække har bestået kandidateksamen eller magisterkonferens ved universiteterne eller universitetscentrene. Undervisningsministeren kan godkende, at ansøgere, der har bestået anden afsluttende eksamen ved de højere uddannelsesinstitutioner, eller som har gennemført anden tilstrækkelig uddannelse, ansættes i de nævnte stillinger.

Stk. 2. Varig ansættelse som lærer ved en gymnasieafdeling er betinget af, at den pågældende har bestået en prøve i teoretisk og praktisk pædagogik. Undervisningsministeren kan i særlige tilfælde fravige denne bestemmelse.

Stk. 3. Undervisningsministeren fastsætter nærmere regler om kursus og prøve i teoretisk og praktisk pædagogik og kan fastsætte regler om adgangsregulering til kurserne.

Stk. 4. Alle gymnasieskoler har pligt til efter anvisning fra undervisningsministeriet at modtage lærerkandidater til gennemgang af kursus i praktisk pædagogik.«

§ 2

Loven træder i kraft den 1. august 1981.

Bemærkninger til lovforslaget

I. Almindelige bemærkninger

Gymnasieskolelovens § 16 foreslås ændret med henblik på at tilvejebringe en hjemmel for undervisningsministeren til at fastsætte regler om adgangsregulering i forbindelse med deltagelse i den pædagogiske uddannelse af lærere til gymnasieskolen og studenterkursus (pædagogikum).

I. Gymnasieskolelovens § 16

I henhold til gymnasieskolelovens § 16, stk. 1, er ansættelse som adjunkt, lektor eller rektor ved en gymnasieskole eller et studenterkursus betinget af, at den pågældende inden for gymnasieafdelingens fagkreds har bestået kandidateksamen ved universiteterne eller magisterkonferens. Undervisningsministeren kan godkende, at ansøgere, der har bestået anden afsluttende eksamen ved universiteterne eller de højere læreanstalter, eller som har gennemført anden tilstrækkelig uddannelse, ansættes i disse stillinger.

I henhold til lovens § 16, stk. 2, er varig ansættelse som lærer ved en gymnasieafdeling betinget af, at den pågældende efter nærmere af undervisningsministeren fastsatte regler har bestået en prøve i teoretisk og praktisk pædagogik. Undervisningsministeren kan i særlige tilfælde fravige denne bestemmelse.

§ 16 fik sin nuværende affattelse ved lov nr. 234 af 27. maj 1970 om ændring af lov om fritidsundervisning m. v., lov om gymnasieskoler og lov om højere forberedelseseksamen. Om lovens behandling i folketinget henvises til: Folketingsåret 1969-70 (F.T. sp. 2567, 3327, 5299 og 5496. Tillæg A sp. 2113, tillæg B sp. 871 og tillæg C sp. 495).

II. Pædagogikum

Reglerne om den pædagogiske uddannelse af lærere til gymnasieskolen (pædagogikum) går tilbage til kgl. anordning nr. 297 af 3. december 1927 om prøver i pædagogik og skolehygiejne samt undervisningsfærdighed for lærere ved gymnasieskoler. Reglerne blev lovfæstet ved lov nr. 165 af 7. juni 1958 om gymnasieskoler, og den nugældende

bekendtgørelse, bekendtgørelse nr. 143 af 25. marts 1963 om den pædagogiske uddannelse af lærere ved gymnasieskoler, er udstedt med hjemmel i denne lovs § 17.

1. Pædagogikumuddannelsen

Den pædagogiske uddannelse af kandidater og magistre til lærere i gymnasieskolen består af et kursus i undervisningsfærdighed (praktisk pædagogikum), et teoretisk kursus (teoretisk pædagogikum) og et fagligt-pædagogisk kursus. Der afholdes kurser 2 gange om året.

a. Praktisk pædagogikum

Formålet med kursus i undervisningsfærdighed er at give lærerkandidaten den nødvendige færdighed i planlægning, gennemførelse og evaluering af undervisning i gymnasieskolen.

Uddannelsen varer et semester og er lønnet. Lærerkandidaterne får i 6 måneder en løn, der for tiden udgør 80 pct. af overenskomstlønningen på begyndelsestrinnet for en gymnasieadjunkt. På praktiskolen følger lærerkandidaten et antal erfarne læreres undervisningsarbejde og deltager efter nærmere aftale og i et nærmere angivet omfang i dette arbejde.

b. Teoretisk pædagogikum

Formålet med teoretisk pædagogikum er, at lærerkandidaten erhverver det nødvendige teoretiske grundlag for praktisk undervisningsarbejde og det nødvendige grundlag for at kunne ajourføre teoretisk-pædagogisk viden.

c. Fagligt-pædagogisk kursus

Formålet med de fagligt-pædagogiske kursus er gennem foredrag, demonstrationer, arbejdsprojekter og diskussioner m. v. at give lærerkandidaten en principiel indføring i de enkelte fags problemer.

2. Udgifterne ved pædagogikum

Udgifterne til pædagogikumuddannelsen af lærerkandidater ved gymnasieskoler, studenterkur-

sus og kursus til højere forberedelseseksamen afholdes af bevillinger på finanslovskonto § 20.5.21. Praktisk og teoretisk uddannelse af lærere. Udgifterne omfatter udgifter til aflønning af lærerkandidaterne, vederlæggelse af ledere af fagligt-pædagogiske kurser og vederlæggelse for tilsyn med lærerkandidaterne. Under hensyn til tilgangen i finansårene 1978 og 1979 på ca. 850 lærerkandidater årligt har ministeriet på tidspunktet for udarbejdelsen af forslaget til finanslov for finansåret 1981 og budgetoverslagene for de følgende finansår regnet med 850 lærerkandidater pr. år. På forslaget til finanslov for 1981 er der søgt 51,8 mill. kr. Udover denne bevilling er der på finanslovskonto § 20.6.31. Statens erhvervspædagogiske læreruddannelse, stillet bevilling til rådighed til afholdelse af semesterkurser i pædagogikum, hvori foruden lærere til erhvervsskoler et antal lærerkandidater ved gymnasier uden for København deltager.

3. Revision af pædagogikum

I november 1978 blev der nedsat et udvalg til at stille forslag om en revision af den eksisterende pædagogikumbekendtgørelse fra 1963. Dette skyldtes, dels at man i nogen tid havde følt behov for en almindelig ajourføring af reglerne, dels at handicappede elever i stigende omfang undervises i den almindelige gymnasie- og hf-undervisning, hvilket stiller øgede krav til lærernes pædagogiske kvalifikationer.

Pædagogikumudvalget har afgivet sin indstilling for ganske nylig (slutningen af september 1980) med forslag til en bekendtgørelse, der styrker den teoretiske del af uddannelsen og lægger stor vægt på sammenhængen mellem de teoretiske og de praktiske sider af den pædagogiske uddannelse.

Indstillingen, der endnu ikke foreligger mangfoldiggjort, vil blive taget op til behandling i ministeriet. Det kan dog allerede nu konstateres, at en gennemførelse af forslaget vil medføre betydelige økonomiske konsekvenser.

Der er fra ministeriets side ikke taget stilling til indstillingen.

4. Fremtidig pædagogisk uddannelse af gymnasielærere

Som det fremgår af III, er gymnasiet og hf ikke i stand til at beskæftige de fremtidige kandidater med en uddannelse, der traditionelt peger mod gymnasiet, og allerede nu er ledigheden betydelig. I de seneste år har man arbejdet med problemet om, hvordan man finder nye beskæftigelsesområder for sådanne kandidater, men især for de hu-

manistiske uddannelsers vedkommende synes mulighederne foreløbig at være små. Dette kan i nogen grad skyldes sammensætningen af de kendte cand. mag.- og cand. phil.-uddannelser, og i overvejelserne indgår der derfor forslag om at ændre disse uddannelsers struktur, så der i et vist omfang kan indvælges uddannelseselementer, der sigter på utraditionelle funktioner, bl. a. i private erhverv. Sådanne og eventuelle andre ændringer i uddannelsernes struktur kan i givet fald muliggøre, at den pædagogiske uddannelse af gymnasielærere helt eller delvis kan indgå i universiteternes (og universitetscentrenes) uddannelser som én blandt flere erhvervsrettede valgmuligheder i selve studiet.

Det er undervisningsministeriets hensigt at arbejde videre med disse overvejelser, som i givet fald også ville forudsætte en ændring af gymnasieskolelovens § 16.

5. Retten til pædagogikum

Ret til at gennemgå kursus og aflægge de dertil knyttede prøver har efter § 3, stk. 1, i bekendtgørelsen af 25. marts 1963 om den pædagogiske uddannelse af lærere ved gymnasieskoler alle, som har bestået embedseksamen ved Københavns Universitets filosofiske og matematisk-naturvidenskabelige fakulteter og ved Århus Universitets humanistiske og naturvidenskabelige fakulteter, samt magistre og cand. art.'er.

Denne bestemmelse skal ses i sammenhæng med gymnasieskolelovens § 16, stk. 1, i den formulering, den fik ved ændringen i 1970. Kvalifikationskravet med hensyn til embedseksamen, og dermed retten til at deltage i pædagogikumkursus, blev ved denne lovændring ændret, således at det svarede til ændrede regler for universitetsuddannelserne.

Disse regler var fastsat i anordning nr. 312 af 26. august 1968 om eksaminer og magisterkonferens i de humanistiske fag ved universiteterne, anordning nr. 315 af 6. august 1960 om naturvidenskabelig embedseksamen under det matematisk-naturvidenskabelige fakultet ved Københavns Universitet og det naturvidenskabelige fakultet ved Århus Universitet og anordning nr. 17 af 22. januar 1969 om naturvidenskabelig embedseksamen ved universiteternes naturhistorisk-geografiske faggrupper.

Disse anordninger er siden afløst af bekendtgørelse nr. 309 af 14. juni 1972 om de humanistiske eksaminer og bekendtgørelse nr. 283 af 12. juni 1978 om de naturvidenskabelige eksaminer på Københavns og Århus universiteter.

Ved lovændringen i 1970 udgik endvidere det hidtidige krav om, at den kandidateksamen fra universiteterne, som normalt er en betingelse for ansættelse ved en gymnasieskole eller et studenterkursus, skulle omfatte to fag. Efter de gældende regler kan cand. phil.'er, humanistiske kandidater med ét fag (hovedfag), således ansættes som lærere i gymnasieskolen og har ret til at deltage i pædagogikumkursus.

Ved Roskilde og Ålborg universitetscentre er der tilrettelagt særlige gymnasie- og hf-læreruddannelser. Den pædagogiske uddannelse har her været en del af selve studiet, men undervisningsministeriet har godkendt, at den praktiske del – som ved universiteterne – lægges uden for studiet, således at kandidater fra Roskilde og Ålborg universitetscentre deltager i praktisk pædagogikumkursus.

De tidligere skoleembedseksaminere tog direkte sigte på kandidaternes fremtidige undervisning i gymnasieskolen, og de færdige kandidater – og magistre – måtte med henblik på deres varige ansættelse dér bestå pædagogikum. Kandidaterne havde efter denne ordning ret til at deltage i kurserne og prøverne til pædagogikum. De nuværende kandidateksaminere sigter i højere grad på en bredere kompetence, men efter gymnasieskolelovens § 16, stk. 1, sammenholdt med stk. 2, har kandidater og magistre i fag inden for gymnasiets fagrække fortsat retskrav på at blive optaget på pædagogikumkursus. Det drejer sig om tofagskandidater (cand. mag.'er og cand. scient.'er (med to fag)) og om mag. art.'er, mag. scient.'er samt cand. scient.'er (med ét fag) og cand. phil.'er.

6. Forslag om tilvejebringelse af hjemmel til adgangregulering

På baggrund af det retskrav, som kandidater og magistre i fag inden for gymnasiets fagrække har på at blive optaget på kursus til pædagogikum, er alle rettidigt tilmeldte ansøgere blandt disse kandidater og magistre hidtil blevet optaget på kursus, uanset om ansøgerne sigtede på at blive lærere i gymnasieskolen eller ej og uanset, at der nu melder sig et langt større antal ansøgere end dem, der vil kunne opnå ansættelse i gymnasieskolen. Det vil efter lovens bestemmelser være muligt at fastsætte regler, hvorefter der kan foretages tidsmæssige forskydninger med hensyn til optagelsen på de enkelte kurser, dvs. at indføre ventelister, medens der ikke er hjemmel til at fastsætte regler om regulering af adgangen til pædagogikum, herunder for enkelte fag, hvis en regulering skulle vise sig nødvendig.

Udgifterne til pædagogikum, jfr. afsnit 2, afhænger i alt væsentligt af 2 faktorer, nemlig antallet af lærerkandidater og disse kandidaters aflønningsforhold. Styringen af den økonomiske side af pædagogikumuddannelsen beror på et samspil mellem disse faktorer, herunder relationerne til arbejdsløshedsdagpenge.

I betragtning af det forventede stærkt stigende antal kandidater i de kommende år og det faldende antal ubesatte lærerstillinger i gymnasieskolen og ved studenterkursus foreslår undervisningsministeriet, at der foretages en ændring af gymnasieskolelovens § 16. Gennem ændringen søges der tilvejebragt hjemmel for ministeren til i givet fald at fastsætte regler om adgangregulering til pædagogikum med henblik på at kunne foretage en økonomisk styring. Om udviklingen i antal kandidater 1975–85 fordelt på fag henvises til III.

III. Udviklingen i antal kandidater 1975–85 m. m.

Berettiget til at blive optaget på pædagogikum er som anført efter gældende regler både tofagskandidater (cand. mag.'er og cand. scient.'er (med to fag)) og mag. art.'er, mag. scient.'er samt endvidere cand. scient.'er (med ét fag) og cand. phil.'er, alle med fag inden for gymnasiets fagrække. Det antal kandidater, der i de senere år har søgt optagelse til pædagogikum, har nogenlunde svaret til antallet af tofagskandidater. I det følgende belyses forholdene omkring pædagogikumsøgningen m. v. derfor fortrinsvis med udgangspunkt i prognoser for tofagskandidater.

Den primære aftager af humanistiske og naturvidenskabelige kandidater er gymnasieskolen, hvor hidtil ca. 50 pct. af de nye kandidater har fundet ansættelse. Det er imidlertid en betydelig større andel af de nye kandidater, der søger pædagogikum. Antallet af pædagogikumansøgere har i de seneste år ligget stabilt på 850–900. Med den kraftige stigning i kandidatproduktionen må pædagogikumsøgningen i de kommende år antages at komme op på et niveau, der ligger en del højere end 1.000.

I bilag 1 (tabellerne 1–4) er der gjort rede for udviklingen i antal kandidater for årene 1975–85 (tabellerne 1–3) og for antal arbejdsløse kandidater for årene 1976–80 (tabel 4).

I tabel 1 er vist udviklingen i produktionen af *humanistiske kandidater* i perioden 1975–1985. Tabellen omfatter som nævnt alene cand. mag.'er. For perioden 1975–1979 er der tale om faktiske tal, for perioden 1980–1985 om prognosetal.

For de humanistiske kandidaters vedkommende kan der forudses en betydelig stigning i produktionen frem til 1985. Fra et niveau på ca. 500 i 1979 vil kandidatproduktionen i 1982 nå et niveau på ca. 700 for gymnasiefagenes vedkommende. Herefter vil produktionen stabilisere sig.

For de *naturvidenskabelige kandidaters* (cand. scient.'ernes) vedkommende var kandidatproduktionen i 1979, som det fremgår af *tabel 2*, 338. I 1983 vil kandidatproduktionen kulminere med ca. 500. Den vil herefter stabilisere sig.

Tabel 3 giver herefter en sammenfatning af kandidatproduktionen og behovet for lærere i gymnasieskolen år for år fra 1980 til 1985.

I perioden 1980-81 - 1983-84 kan således forventes en tilgang af pædagogikumansøgere på 4.000-5.000. Heroverfor står, at efterspørgslen som følge af elevtalsudviklingen (700 nye stillinger) og til dækning af erstatningsbehovet (200 stillinger) højst vil stige med 900 i samme periode. Den betydelige tilgang af pædagogikumansøgere skal endvidere vurderes på baggrund af den store arbejdsløshed, der allerede eksisterer, særligt inden for de humanistiske fag dansk og historie og bio.-geo. fagene inden for naturvidenskaberne.

En analyse af den elevtalsbetingede udvikling i behovet for nye gymnasielærere viser, at der i 1983-84 vil være behov for ca. 700 flere gymnasielærere end i 1980-81. Herefter vil behovet falde igen. Den samlede afgang af gymnasielærere som

følge af død og pensionering i perioden 1980-1985 kan forudses at blive maksimalt 300, eller ca. 50 årligt.

Tabel 4 viser den betydelige stigning, der totalt set har været i magisterarbejdsløsheden siden 1976.

IV. Lovforslagets økonomiske og administrative konsekvenser

Lovforslaget medfører ikke i sig selv økonomiske eller administrative konsekvenser. En adgangsregulering vil i givet fald blive administreret af direktoratet for gymnasieskolerne og højere forbedelseseksamen.

Bemærkninger til de enkelte bestemmelser

Til § 1

§ 16, stk. 1. Bestemmelsen svarer med mindre redaktionelle ændringer til bestemmelsen i stk. 1 i gymnasieskolelovens § 16. Universitetscentrene er indføjjet.

§ 16, stk. 3. Der henvises til II, afsnit 5. *Retten til pædagogikum*, i de almindelige bemærkninger til lovforslaget. Undervisningsministeriet vil inden iværksættelse af en adgangsregulering optage forhandlinger med Gymnasieskolernes Lærerforening.

§ 16, stk. 4. Bestemmelsen svarer med mindre redaktionelle ændringer til bestemmelsen i stk. 3 i gymnasieskolelovens § 16.

Bilag 1

Tabel 1. Produktionen af cand. mag.'er er fra universiteter og universitetscentre 1975-85 fordelt på centrale hovedfag 1)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985
Store hum. gymnasiefag i alt.....	296	348	393	395	395	490	520	570	590	570	515
<i>Heraf</i>											
Dansk.....	86	90	124	124	137	155	155	180	195	195	170
Engelsk.....	57	67	76	77	69	110	120	125	130	125	115
Tysk.....	50	27	40	41	37	45	50	55	55	50	50
Fransk.....	33	50	47	36	46	55	60	65	65	60	55
Historie.....	70	114	106	117	101	125	135	145	145	140	125
Samfundsfag.....	61	37	52	30	67	85	85	85	75	75	75
Øvrige hum. gymnasiefag.....	39	37	38	28	51	55	55	55	55	55	55
Hum. gymnasiefag i alt.....	396	422	483	453	508	630	660	710	720	700	645

1) 1975-79: Faktiske tal
1980-85: Prognosetal

Tabel 2. Produktionen af cand. scient.'er fra universiteter og universitetscentre 1975-85 fordelt på de centrale faggrupper 1)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985
Mat.-fys. faggruppe.....	169	128	169	167	147	198	220	210	210	195	195
Bio.-geo. faggruppe.....	155	146	159	150	185	237	265	265	285	285	285
Legemøvelser.....	18	18	7	18	6	20	20	25	25	30	25
Nat.-vid. i alt.....	342	292	335	335	338	455	505	500	520	510	505

1) 1975-79: Faktiske tal
1980-85: Prognosetal

Tabel 3. Kandidatproduktion og gymnasielærerbehov 1980-85

	Kandidatproduktion ¹⁾						Behov for lærere i gymnasieskolen ²⁾					
	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1980	1981	1982	1983	1984	1985
Dansk	155	155	180	195	195	170						
Engelsk	110	120	125	130	125	115						
Tysk	45	50	55	55	50	50						
Fransk	55	60	65	65	60	55						
Historie	125	135	145	145	140	125						
Samfundsfag	85	85	85	75	75	75						
Øvrige hum. gymnasiefag	55	55	55	55	55	55						
Hum. gymnasiefag i alt	630	660	710	720	700	645	310	216	145	145	-58	-236
Mat.-fys.	198	220	210	210	195	195						
Bio.-geo.	237	265	265	285	285	285						
Legemsøvelser	20	20	25	25	30	25						
Nat.-vid. i alt	455	505	500	520	510	505	159	108	91	79	-21	-124
I alt	1085	1165	1210	1240	1210	1150	469	324	236	224	-79	-360

1) Omfatter som i tabel 1 og 2 kun cand. mag.'er og cand. scient.'er med to fag

2) Behovet dækker såvel behovet for nye stillinger som erstatningsbehovet

Tabel 4. Antal arbejdsløse kandidater efterår 1976 - efterår 1980 opdelt på faggrupper
(Alle tal omfatter fuldtids- som deltidsarbejdsløse)

	1976	1977	1978	1979	1980
Store hum. gymnasiefag 1) 2)	324	790	832	861	954
Samfundsfag	36	106	79	84	88
Andre hum. fag 3)	172	290	402	427	554
Mat.-fys.	102	187	127	106	91
Bio.-geo.	89	231	256	226	208
Legemsøvelser	4	7	11	9	13
I alt	727	1611	1707	1713	1908

1) Heraf cand. phil.'er

2) Omfatter fagene dansk, engelsk, tysk, fransk og historie

3) Omfatter såvel mindre, humanistiske gymnasiefag som fag uden for gymnasiets fagrække

Bilag 2

I dette bilag er (med mindre skrift) indsat den gældende formulering af de bestemmelser, der berøres af lovforslaget.

I lov om gymnasieskoler og studenterkursus, jfr. lovbekendtgørelse nr. 370 af 28. juni 1977, som ændret ved lov nr. 220 af 23. maj 1979 affattes § 16 således:

»§ 16. Ansættelse som adjunkt, lektor eller rektor ved en gymnasieskole eller et studenterkursus er betinget af, at den pågældende inden for gymnasiets fagrække har bestået kandidateksamen eller magisterkonferens ved universiteterne eller universitetscentre. Undervisningsministeren kan godkende, at ansøgere, der har bestået anden afsluttende eksamen ved de højere uddannelsesinstitutioner, eller som har gennemført anden tilstrækkelig uddannelse, ansættes i de nævnte stillinger.

Stk. 2. Varig ansættelse som lærer ved en gymnasieafdeling er betinget af, at den pågældende har bestået en prøve i teoretisk og praktisk pædagogik. Undervisningsministeren kan i særlige tilfælde fravige denne bestemmelse.

Stk. 3. Undervisningsministeren fastsætter nærmere regler om kursus og prøve i teore-

tisk og praktisk pædagogik og kan fastsætte regler om adgangsregulering til kurserne.

Stk. 4. Alle gymnasieskoler har pligt til efter anvisning fra undervisningsministeriet at modtage lærerkandidater til gennemgang af kursus i praktisk pædagogik.«

§ 16. Ansættelse som adjunkt, lektor eller rektor ved en gymnasieskole er betinget af, at den pågældende inden for gymnasieafdelingens fagkreds har bestået kandidateksamen ved universiteterne eller magisterkonferens. Undervisningsministeren kan godkende, at ansøgere, der har bestået anden afsluttende eksamen ved universiteterne eller de højere læreanstalter, eller som har gennemført anden tilstrækkelig uddannelse, ansættes i de nævnte stillinger.

Stk. 2. Varig ansættelse som lærer ved en gymnasieafdeling er betinget af, at den pågældende efter nærmere af undervisningsministeren fastsatte regler har bestået en prøve i teoretisk og praktisk pædagogik. Undervisningsministeren kan i særlige tilfælde fravige denne bestemmelse.

Stk. 3. Samtlige gymnasieskoler har pligt til efter anvisning fra undervisningsministeriet at modtage lærerkandidater til gennemgang af kursus i praktisk undervisningsfærdighed.